

Голюк Людмила Сергіївна,

здобувач вищої освіти Національної
академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Зарубей Вікторія Володимирівна,

професор кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

ВИКРИВАЧ У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Корупція – одна із ключових проблем, яка ще з моменту проголошення незалежності була і продовжує залишатись основною перешкодою демократичного розвитку України. Воєнні конфлікти створюють унікальні умови, де проблема корупції набуває особливої актуальності та важливості. В умовах воєнного стану, питання боротьби з корупцією стає надзвичайно важливим і критичним для забезпечення національної безпеки та економічного розвитку. Однією з ключових причин важливості цієї теми є те, що корупція може призвести до того, що державні органи будуть менш ефективними у виконанні своїх функцій. Це негативне явище може призвести до того, що закупівлі військового обладнання будуть проводитися за надмірними цінами або від ненадійних постачальників. Це може негативно вплинути на здатність країни вести війну

За показниками, що наведені за Індексом сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), Україна посідає 117 місце зі 180 країн у списку з 33 балами зі 100 можливих.[1] Частина населення не може уявити світ без корупції, а мовчання тільки вселяє впевненість у завтрашньому дні людям, які безпосередньо залучений в її схемах. Перед державною владою, яка зацікавлена у подоланні корупції (щодо унеможливлення за певні неправові діяння отримати місце в навчальному закладі, просування по службі, розв'язувати питання у суді на свою користь) повстало питання про її викорінення різними методами й способами. Одним із цих способів став інститут викривачів корупції.

У своєму розвитку інституту викривачів корупції пройшов чотири основні етапи:

1) 1991 р. – 2009 р. – усвідомлення необхідності введення інституту викривачів у національну правову систему та формування його законодавчого підґрунтя;

2) 2009 р. – 2014 р. – законодавче закріплення інституту викривачів як одного з превентивних антикорупційних механізмів;

3) 2014 р. – 2019 р. – зміцнення адміністративно-правового статусу викривачів та удосконалення його нормативно-правового регулювання;

4) 2019 р. – по даний час – розширення гарантій захисту викривачів, а також удосконалення механізму здійснення повідомлень викривачами та їх перевірки.

01.01.2020 набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо викривачів корупції» від 17.10.2019 № 198-IX, у якому наведено визначення «викривач». Викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов’язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв’язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов’язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [2].

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», ознаками повідомлення викривача корупції є такі:

– за змістом це інформація про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» іншою особою. Повідомлення може стосуватися будь-якого кримінального правопорушення або правопорушення пов’язаного з корупцією, протиправність яких передбачена в Кримінальному кодексі України, а також Кодексі України про адміністративні правопорушення, також які регламентовані в Законі України «Про запобігання корупції» та відповідають ознакам корупційного правопорушення і правопорушення, пов’язаного з корупцією;

– достовірність інформації, яка міститься в повідомленні викривача корупції, – це властивість фактичних даних про порушення іншою особою вимог Закону України «Про запобігання корупції», що ґрунтується на внутрішньому переконанні викривача;

– обґрунтованість повідомлення викривача, відображається у вигляді його мотивування, вмотивованість посилює обґрунтованість повідомлення, надає йому внутрішню й зовнішню переконливість, полегшує розуміння повідомлення особою або органом, до якого воно було подано [3, с. 135];

– добровільність дій ніхто не може бути примушений до повідомлення про порушення законодавства, така дія може відбутись лише добровільно й за своїм волевиявленням, а саме усвідомлюючи поняття суспільної справедливості.

На дану особу покладаються певні права щодо своєї захищеності та анонімності, а також певні гарантії, тобто вона перебуває під захистом держави. Зокрема цим особам має надаватися : право на захист від незаконних звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, інших форм дискримінації; право на анонімність; право на відшкодування витрат, пов’язаних із повідомленням про корупцію.

Не зважаючи на досить прогресивний характер, чинна редакція Закону не містить чіткої та уніфікованої системи гарантій захисту викривачів корупції. Варто розглянути питання про внесення обов'язкової вимоги до роботодавця щодо створення умов для безперешкодного повідомлення про порушення законодавства. Це може містити в собі створення спеціального органу, який прийматиме повідомлення від викривачів, а також забезпечення їхньої конфіденційності [4].

Цілком очевидним є те, що такий запроваджений варіант боротьби з корупцією досі не працює на належному рівні. Однією з основних проблем є низький рівень антикорупційної освіти громадян, яка доволі потрібна у теперішній час та відсутність гарантій захисту для викривачів [5]. Не менш важливим є рівень поінформованості громадян щодо механізму роботи даного інституту, їх прав та гарантій захищеності, процедури повідомлення про відомі факти вчинення корупції.

Як висновок, можна сказати що, корупція в Україні є системною та загрозливою проблемою, особливо з поєднанням воєнних конфліктів. Рівень корупції, визначений за Індексом сприйняття корупції, свідчить про необхідність невідкладних заходів для боротьби з цим явищем. Важливою стратегією може бути розробка та впровадження ефективного інституту викривачів корупції, який сприяв би підвищенню ефективності державних органів в умовах воєнного стану. Такий підхід може сприяти не лише зниженню рівня корупції, але й підвищенню національної безпеки та забезпеченню ефективності військових зусиль країни.

У 2020 році в Україні набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про запобігання корупції” щодо викривачів корупції», який врегулював правовий статус викривачів. Слід зауважити, що такий варіант боротьби з корупцією шляхом залучення викривачів в майбутньому має досить великі перспективи в антикорупційній політиці України та певною мірою допоможе подолати вияви антиправових дій насамперед в нашій державі, але для цього потрібно удосконалювати та допрацьовувати вже наявні норми. Актуальним залишається питання запровадження гарантій захисту для викривачів, тобто питання, які саме правові та інституційні гарантії повинні бути впроваджені та зможуть створити реальний, а не паперовий захист для осіб, що викрили факти зловживання владою, корупції чи іншу суспільно важливу інформацію.

Список використаних джерел

1. Індекс сприйняття корупції: Україна поліпшилася, але ризики є. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/indexs-spryniattia-korupciji-2020/31070408.html>.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

3. Загине́й З. А. Викривачі корупції: quidprodest?. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2016. № 2, ч. 1. С. 125–136.

4. Ілляшенко О. В. Зарубей В. В. Сучасні тенденції щодо вирішення проблемних питань у роботі з викривачами. Роль інституту викривачів у запобіганні та протидії корупції : матеріали круглого столу (Київ, 2 листоп. 2018 р.) / [редкол.: В. В. Чернєй, К. Ланчінскас, А. Б. Фодчук та ін.] ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2018. С. 56–59

5. Про захист викривачів і розкриття інформації про шкоду або загрозу суспільним інтересам: Проект закону № 4038а від 20 липня 2016 року реєстр URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59836.

Гордієнко Марина Олександрівна,

слухач магістратури навчально-наукового інституту заочного та дистанційного навчання Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:

Плугатир Максим Віталійович,

доцент кафедри публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В ЗАХОДАХ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Остатнім часом спостерігається збільшення громадської активності в різних сферах суспільного життя. Можливість здійснювати громадський контроль над діяльністю державних органів та посадовців, є прерогативою демократичного цивілізованого суспільства. В Україні на законодавчому рівні розроблений механізм діяльності громадських об'єднань, їх членів або уповноважених представників, а також окремих громадян в діяльності щодо запобігання корупції.

Слід зазначити, що Законом України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) визначені правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень.

До системи запобігання корупції відносяться різноманітні суб'єктів, що наділені повноваженнями по реалізації заходів, спрямованих на ліквідацію корупційних проявів. Основним суб'єктом, який забезпечує та реалізує державну антикорупційну політику є Національне агентство з питань запобігання корупції (центральный орган виконавчої влади зі спеціальним статусом). Кабінетом Міністрів України можуть створюватися за поданням Національного агентства